

Önsöz’ün Sınırlarını Aşmak...

(Ya da Güven Ağabey’le “sınırları zorlayan” bir konuşma)*

Mihriban Özbaşaran
Oğuz Tanındı
Ahmet Boratav

Bu bir Önsöz değil, bir Giriş ya da bir Açık Mektup değil; hele, bu yayın içerisindeki bilimsel makalelerden biri, hiç değil!..

Bu, kifayetsiz muhterisler dünyasında, “bir Fransız lokantasında ‘pilav üstü kuru’ istenmeyeceğini” kendine ilke edinmiş bir **ışık** üzerine, üç kişinin biriktirdiği dağınık görüşlerin, konuşmaların, duyguların bir derlemesi.

Ağabey,

Yaklaşık dört yıl önce, bir kazı/araştırma mevsimini daha arkada bırakarak İstanbul’a, Fakülte’ye döndüğümüzde, bir yılı aşkın bir süredir burukluklar, şüpheler ve korkular içinde, inanmamaya çalışarak beklediğimiz emekliliğinizin işleme girdiğini öğrenmiştik. Bu sürpriz ve ani bir durum değildi. Edebiyat Fakültesi’nde efsaneleşmiş derslerinizi kimlere devredeceğinizi çok öncelerden planlamış, programlamış, notları, kitapları, diaları ve tüm ders deneyimlerini çoktan aktarmaya başlamıştınız. Sene başında, —hep anabilim dalında birinden geç kalarak— ilan ettiğiniz ders programı, vize ve final tarihleri, ‘zorunlu okuma’ kitap listesi, ‘isteğe bağlı okuma’ listesini, ’99 Eylül ayında, Fakülte’nin 109 no’lu odanızın girişindeki camlı panoya asmamıştınız. Demek ki durum ciddiydi, ‘gerçekten’ ciddiydi, yani emekli oluyordunuz...

25 yılı aşan birlikteliğimizde, hocamız, sırdaşımız, kazı başkanımız, dostumuz, danışmanımız, destekçimiz, eleştirmenimiz, eğitmenimiz gibi farklı kimliklerinizle, çok farklı ortamlarda yanımızdaydınız. Ne gariptir ki, ‘sürpriz’ armağan olarak derlemeye çalıştığımız bu kitabın hazırlığı sırasında bile ilk danışmanımız siz oldunuz. Konuşmak, tartışmak, kimi sorular sormak için ziyaret ettiğimiz evinizde, sevgili Sevinç Abla ile, bizi her defasında, —sevdikleri insanları yıllardır ilk kez görüyorlarmışçasına karşılayan— sizlerle yaptığımız sohbet ve tartışma dünyanın en zevkli, en neşeli, en öğretici anlarıydı. Biz bu konuşmayı kağıda döktük, bir bakın bakalım neler konuşmuşuz:

* Bu yazı Prof.Dr. Güven Arsebük için hazırlanan “**Homo amatus: Güven Arsebük İçin Armağan Yazılar**” adlı kitaptan alınmıştır (Derleyen: Mihriban Özbaşaran - Oğuz Tanındı - Ahmet Boratav, Ege Yayınları, 2003, İstanbul, vii-xxiv).

Girizgah...

Aslında biraz kapalı bir kutusunuz Güven Ağabey. Ama biz şimdi her türlü soruyu soracağız.

Tabii.

Siz de her türlü cevabı verme hakkına sahipsiniz.

Gayet tabii!

Burada hazırlanmış bir soru yok aslında. Kafamızda birtakım şeyler var ve kimse diğerinin kafasında ne olduğunu bilmiyor.

İşin ilginç üçünüzün kafasında neler olduğunu da ben bilmiyorum... Eh bu da önemli tabii...

Mesela 58 yılında Robert Kolej’den birincilik derecesini aldınız, ondan sonra Edebiyat Fakültesi’ne kayıt oldunuz. Kim ya da ne yönlendirdi sizi Edebiyat’a kayıt olmak için?

Beni ne yönlendirdi? Kolejdeyken bizim Hillary Sumner Boyd diye bir edebiyat hocamız vardı. Bu adam bize Yunan Arkeolojisi, Yunan Tragedyası, Yunan Felsefesi öğrettirdi ve o zamanki dersleri, şimdi geriye bakarak algılıyorum, bir üniversitenin üst düzey derslerindenmiş. Ben bu adamın derslerinin etkisinde kalarak arkeolog olmaya karar verdim. Babamın muhalefetine rağmen. Babam benim hukukçu olmamı isterdi çünkü aile geleneğinde hukukçuluk var. Dedemden, babamdan, amcamdan gelen. Fakat ben arkeolog olmaya karar verdim. Hillary Sumner Boyd’un etkisinde kalarak, Yunan kültürlerini incelemek amacı ile. Üniversiteye geldiğimde de Klasik Arkeoloji’ye kaydoldum; çünkü başka bir arkeoloji olduğunu bilmiyordum. Bizim zamanımızda üniversitedeki sistem bir esas sertifika ve yanında da üç yardımcı sertifika sistemi idi. Klasik Arkeoloji’ye kaydolduğum zaman, bizden büyük ağabeylerimiz, Refik (Duru) filan bize dediler ki: “Üç tane daha sertifika alacaksınız. Bunlardan bir tanesi Ön Asya olsun, bir tanesi de Prehistorya olsun, üçüncüsünü de siz seçin”. Peki madem almak mecburiyetindeyiz, Prehistorya sertifikasını almaya karar verdik Mark Glazer’la birlikte ve Prehistorya derslerine girmeye başladık....

Peki Güven Ağabey bir dakika. Nasıl etkileşim oldu Boyd’la, yani nasıl etkiledi sizi Arkeoloji bu kadar? Aile baskısı var bir yandan, istemiyorlar. Ne oldu tam olarak?

Ne olduğunu tam olarak anlatamam ama bu adamın Yunan Felsefesi, Yunan Tragedyası, Yunan Arkeolojisi hakkında söylediklerini çok ilginç buldum ve o nedenle arkeoloji okumaya karar verdim, böyle bir şey oldu.

Yani o yaşta bir genç, böyle bir kişiden nasıl etkilenebilir, çok derinlikli bir yaşam felsefesi mi vardı?

Şimdi bakın, o adam çok ilginçti. Sadece beni etkilemedi, aynı zamanda kolejde tiyatro dersleri de verirdi, tiyatro ile ilgili yaklaşımları da vardı. Boyd'dan etkilenenler arasından bir kaç isim sayayım, mesela Engin Cezzar tiyatrodan.

Tiyatroyla ilişkiniz?

Yok hiç olmadı. İkincisi Genco Erkal.

Yaştınız mı onlar sizin?

Onlar? Tabii, yani ya bir sınıf üstümdür ya da bir sınıf altımdır. Engin üstümdür. Şeyle aşağı yukarı sınıf arkadaşımız. Neydi adı?

Genco Erkal

Genco Erkal, Çiğdem Selışık. Bütün bunlar o dönemde Boyd'dan etkilenen kişilerdir. Ve biz çeşitli yönlerden bu etkileşimi Boyd'dan aldık. Ben ve Mark'ta Klasik Arkeoloji bâbından oldu bu etkileşme.

Mark Glazer sizin Robert Kolej'den arkadaşınız mı?

Evet.

Karşılaşmalar...

İkinizde aynı şekilde düşünüp arkeolojiye yöneldiniz o zaman?

Evet. İkimiz de aynı sınıftaydık. İkimiz de aynı şeyi düşünerek arkeolojiye girmeye karar verdik. Her neyse söylediğim gibi, Prehistorya derslerine girmeye başladık. Hiç unutmam Prehistorya dersleri Pazartesi sabahı saat dokuzla onbir arasında Amfi 8'de idi. Birinci hafta gittik Mark'la, hiç kimse yok. İkinci hafta gittik, yine hiç kimse yok. Üçüncü hafta gittik, yine hiç kimse yok.

Derslere gidiyorsunuz kimse yok?

Kapı açık ama bir allahın kulu yok.

Öğrenci de mi yok?

Öğrenci derken zaten toplam biz dört-beş kişiyiz.

Prehistorya laboratuvarına filan uğramıyor musunuz?

Nasıl gideyim oğlum, ben Klasik Arkeoloji öğrencisiyim. Laboratuvarla benim ne ilgim var. Orada laboratuvar diye bir yer var, belki de yok, farkında bile değilim. Aradan bir buçuk, iki ay civarında zaman geçti, biz yine kimse yoktur diye gittik. O zaman bütün Prehistorya öğrencileri, toplam beş kişi aşağı yukarı.

Kim vardı hatırlıyormusunuz?

Nural vardı, soyadını hatırlamıyorum. Şimdi Profesör oldu. Birsen diye bir kız vardı. Şimdi ismini hatırlamadığım biri daha vardı erkek, ve Mark’la ben vardım. Beş altı kişiydik en çok, daha fazla değil. Neyse aradan bir buçuk iki ay geçtikten sonra yine bir Pazartesi günü Amfi 8’e gittik, sabah saat 9’da. Orada biri oturuyor. Sırtında bir pelerin var. Başında bir bere ve yanında da bir çanta var. “Gelin gelin” dedi biz kapıdan böyle bir bakınca, “gelin, ben sizin Prehistorya hocanızım”. “Ben” dedi “Doç. Dr. Halet Çambel”. “Oturun” filan. Biz oturduk. Halet Hanım’ın ne söylediğini hiç hatırlamıyorum, ama saat onbirde, ben o sınıfı terkettiğim anda, yani ders bitip de dışarı çıktığımda, Prehistoryacı olmaya karar vermişim. O zaman bir kürsüye kayıt olduktan sonra o kürsüyü değiştirmek çok zor. Neyse, nasıl olduğunu hatırlamıyorum ama, uzun mücadelelerden sonra, — Vedat Çiftçili o zaman sekreterdi — biz Mark’la Prehistorya’ya geçtik.

Diğer üçü de mi?

Hayır. Onlar zaten Prehistorya’ya girmişler zamanında.

Ha onlar Prehistoryacı yani, sizin haberiniz yok?

O zamana kadar ben Prehistorya diye bir şeyin mevcudiyetini bilmiyorum ki gireyim. Böylece biz Prehistorya öğrencisi olduk. Üçüncü sertifika boşta, dördüncü sertifika da boşta. Birinci sene dördüncü sertifikadan hiç bahsetmedik. Daha sonra ikinci sene (o zaman üniversite şimdiki gibi değil, herkes birbirini tanıyor, herkes ne yaptığını biliyor) dediler ki “siz Mark’la İngilizce biliyorsunuz, Sosyal Antropoloji sertifikası alın”. Sosyal Antropoloji’den niye sertifika alalım? “Çünkü başka İngilizce bilen yok, siz tercüme yapacaksınız”.

Kimler var Sosyal Antropoloji’de?

Hart, Prof. Hart. O zaman Nephane Hanım filan yok. Prehistorya’da Halet Hanım var. Arif Müfid Mansel var ama o klasikçi. Jale Hanım orada, Aşkıl Hanım orada, Ufuk (Esin) ortalarda yok. Ufuk var ama, ortalarda yok, zannediyorum o sırada Amerika’daydı ya da başka bir yerde, şimdi hatırlamıyorum.

Almanya’da filan mıydı?

Hatırlamıyorum.

Kurt Bittel?

Prehistorya’da, Kurt Bittel’le Halet Hanım var. Neyse biz Sosyal Antropoloji tercümelerini yapmaya başladık Mark’la beraber. Haftada iki gün, ikişer saat. Mark en sonunda “ben yapmıyorum arkadaş” dedi “sen ne yapıyorsan yap”.

Bunun karşılığı bir şey alıyor musunuz? Bir projeden biraz para filan?

Teşekkür bile almıyoruz.

Almıyorsunuz?

Teşekkür bile almıyoruz. Neyse efendim, biz bu tercümeleri filan yaparken, İstanbul’da hukuk okumuş, dışarda doktorasını yapmış —Çocuk Suçları Bölümü’nde uzman hukukçu— Nephan Saran bize asistan oldu. Yani Edebiyat Fakültesi’ne asistan oldu. Ama biz gene arada sırada tercümeyi yapıyoruz. Genelde Nephan Hanım yapmaya başladı. O zaman sertifikalar iki yıl devam ediyordu. Biz iki yıl bu sertifika dersine gireceksek bari bunu da alalım dedik. Yani kayıt olalım dedik birinci senenin sonunda. Böylece dördüncü sertifika olarak Sosyal Antropoloji aldık. Bu arada ben Halet Hanım’ın etkisiyle Fiziki Coğrafya da almaya başladım.

Halet Hanım sizin yaşamınızda çok önemli galiba. Bu nasıl bir ilişki yani usta-çıraklık mı var bunun içerisinde?

Hoca talebe ilişkisi var.

Herkesin mi böyle ilişkisi vardı?

Bakın çocuklar, herkes dediğim zaman biz zaten beş kişiydik. Bu beş kişinin içinde bir takım insanlara Halet Hanım daha fazla yardım etmeye çalıştı. Çünkü o insanlar, tesadüfen, Halet Hanım’ın çok önem verdiği lisan biliyorlardı. Mark Fransızca ve İngilizce biliyordu. Ben İngilizce ve Almanca biliyordum. Ve bunun Halet Hanım üzerine büyük etkisi oldu. Halet Hanım herkesin lisan bilmesini ne kadar önemser biliyorsunuz.

Peki bu daha sonraları, yani meslektaş olduğunuz zamanlarda, bu ilişki boyut değiştirdi mi?

Aradan belki 45 yıl geçti, hala aynı şekilde devam eder.

Kutsanma...

Peki ya “inbreeding”? Kalkıp Chicago’ya gittiniz, ama yine de usta-çırak ilişkisi nedeniyle biraz göbekbağı oluyor ya! Bunun bilimsel dünyada çokca sakıncaları olduğu 1980’lerden beri tartışılıyor. Hocasıyla, ustasıyla aynı ortamda kesintisiz çalışmaya devam etmek anlamında.

Bakın bunu sizler de bilirsiniz, ben her zaman İstanbul Üniversitesi’nin üstün bir müessese olduğuna inanan bir insanım. İnsandım demiyorum, dikkat edin, insanım diyorum. Yani ben dün de İstanbul Üniversitesi’ni büyük görmüşümdür, bugün de ve ben Amerika’ya ve Almanya’ya gittikten sonra en büyük amacım tekrar İstanbul Üniversitesi’ne dönmek ve orada profesyonel yaşamımı sürdürmekti. Bilmiyorum, bunu şu anda söylemek doğru mu değil mi çocuklar ama, ilk yurt dışına çıktığım zaman dediler ki “profesör olmak için mutlaka bir başka üniversiteye gitmeniz lazım, okuduğunuz üniversitede profesör olamazsınız”...

İşte “inbreeding”? den kastımız bu zaten...

Tamam, tamam ama ben hayatım boyunca profesör olmamaya razı olmuştum o zaman; sırf İstanbul Üniversitesi'nden ayrılmamak için.

Bizim sorularımızdan bir tanesi de buydu zaten: Amerika'da, Almanya'da eğitim gördünüz, Türkiye'de çalıştınız. Peki neden İstanbul Üniversitesi, yani nedir onu diğerlerinden ayıran. Bizim öğrencilik zamanımızdan beri eskiden gelen bir “gelenek”ten bahsediyorsunuz siz. Yanlış hatırlamıyorsak, diyorsunuz ki “dershane başka bir şey, üniversite başka”. Nedir bu İstanbul Üniversitesi'ni farklı kılan?

Benim zamanımda Türkiye'de güçlü üniversite olarak üniversite sayısı beşi geçmezdi. İstanbul Üniversitesi vardı, Ankara Üniversitesi, Erzurum'da Atatürk Üniversitesi, Ege'de Dokuz Eylül Üniversitesi vardı. Onlar benim konumdaki üniversiteler değildi, anlatabiliyor muyum? Ve ben her zaman için İstanbul Üniversitesi'ni diğerlerinden çok üstün gördüm. Ve daima ben Türkiye'de çalışacaksam — ki ben Türkiye'de çalışmaya karar verdim Amerika'da kalmak istemedim — İstanbul Üniversitesi'nde profesyonel yaşamımı sürdürmek istedim.

Şunu mu söylemek istiyorsunuz, bu eğitim düzeyiyle ilgili bir şey mi? Mesela Uluğ Nutku vardı felsefede...

Uluğ Nutku benim sınıf arkadaşımdı. O da benle beraber İstanbul Üniversitesi'ne girdi. İstanbul Üniversitesi'nde ben o zaman -benim söylediğim bundan 45 yıl önce- bilimi gördüm; orada ben insanların kendi konularında üst düzeye (bilimsel anlamda söylüyorum, hiyerarşik anlamda değil) ulaşabildiklerini gördüm. Bir Arif Müfid'i gördüm, kendi konusunda bir uzman, olağanüstü birisiydi. Bahadır Bey olağanüstü bir insan kendi konusunda. Jale Hanım, öyle. Aşkîdil Hanım, kendi konusunda olağanüstüydü. Halet Hanım, Bittel... Yani ben bu insanlara her zaman büyük bir hayranlık, büyük bir takdir duyarak İstanbul Üniversitesi'nde yaşamımı sürdürmek istedim. Ve geriye bakarak söylüyorum çocuklar, hiç pişman da olmadım, yani son zamanlara kadar hiç pişman olmadım. Pişman olduğum anda da ayrıldım.

Son zamanlara geleceğiz... Daha başka bölümlerden de örnekler verebilirsiniz herhalde. Mesela Jeoloji'den...

Sırrı Bey.

Anladığımız kadarıyla eğitim öğretim kadrosunun kalitesiyle ilgili bir şeyden söz ediyorsunuz?

Evet. Ve onların sana verdikleriyle, mesela Sırrı Bey, Sırrı Erinç. Onun talebesi oldum yıllarca. Hiçbir zaman talebesi olmadım ama Macit Gökberk vardı, felsefeci. İngiliz filolojisinden bir Vahit Turan vardı. Ben böyle büyük, gerçekten büyük bilim adamlarının çevresinde eğitimimi gördüğüm için İstanbul Üniversitesi'ne hayran kaldım, iftihar ettim oranın bir mensubu olmakla. Bugün dahi onur duyuyorum. Ama daha sonra, üniversitenin bozulduğuna inandığım için, zorunlu emekli olma yaşından beş altı yıl önce, Allaha ısmarladık dedim ve şapkamı aldım gittim.

Travma...

Burada anlayamadığımız şey, siz isteyerek emekli oldunuz. Bunun altında yatan gerçek neden neydi? Ne bozuldu İstanbul Üniversitesi'nde?

Bakın çocuklar...

Kişisel veya ailevi sorunlar olmadığımı biliyoruz.

Üniversiteli çok bozuldu. Eğer kalsaydım, biliyorsunuz, hiyerarşik anlamda çok daha üst düzeylere gelebilirdim. Mesela Ufuk benden üç yaş büyüktür, benden evvel emekli olacaktı. Ve ben, Ufuk'un yerine Anabilim Dalı Başkanı olacağımdan emindim. Bugün bile eminim. O zaman bir seçim olsaydı herhalde beni Anabilim Dalı Başkanı yaparlardı. Anabilim Dalı Başkanı olduktan sonra Bölüm Başkanı olabilirdim sanıyorum. Yani kalmak isteseydim, çok daha üst, hiyerarşik düzeylere ulaşp, 67 yaşında, 2003 Temmuz ayında emekli olabilirdim ve Temmuz'da ayrılırdım.

Tamam, sormak istediğimiz şu: 40 sene öncesinden 20 sene öncesinden ne değişti?

Bakın çocuklar bu çok önemlidir: Bazen bu benim başıma bazı yerlerde gelir. Bir yerde, bir toplantıda sadece kendi sesinizi duyuyorsanız, o zaman sizin o toplantıda yeriniz yok demektir. Yani o toplantıda otuz kişi varsa, ve siz yalnızca kendi sesinizi duyuyorsanız, ya siz o toplantının çok üstündesiniz ya da o toplantıda siz çok alttasınız; ama siz o toplantının, o birliğin bir parçası değilsiniz demektir. Ben üzülerek söylüyorum, utanarak söylüyorum, Anabilim Dalı'nı bunun dışında tutuyorum ama ben, üniversitede bazı istisnalar hariç kendi sesimi duymaya başladım. Anabilim Dalı'nı en genç üyelerinden en yaşlı üyelerine kadar bugün tenzih ederim, yani dışında tutarım. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ndeki kişiliklerine ve bilgeliklerine saygı duyduğum bazı kişileri, dostlarımı Ali Dinçol'u, Haluk Abbasoğlu'nu ve şu anda adı aklıma gelmeyen kişileri tenzih ederim. Ama birkaç kişi ile bu iş yürüyemeyeceğine göre, İstanbul Üniversitesi'nin düzeyinin çok düştüğüne inandığım için, orada kendimi lüzumsuz hissettim ve hemen ayrıldım.

Peki Güven Ağabey bu genel bir çöküşün parçası değil mi? Yanlış anlamayın ama, biraz kaçmadınız mı? Yani toplumdan, ya da Türkiye'den?

Bakın ben Türkiye'nin lüzumsuz bir şekilde toplumsal düzeyinin değişmesinden rahatsız oldum.

Lüzumlu olup olmadığı tartışma konusu tabii ama bu değerlerin değiştiği yeni bir dünya olarak da değerlendirebilir...

Doğrudur, değerler değişti. Ve bu değerlerin değişmesi beni çok rahatsız etti. Ben neden kaçabilirdim? Ben İstanbul'dan kaçamazdım. Kaçıp gidip Datça'da yaşayamazdım. Yani Datça'da benim kaçtıklarım yok mu? Var, ama daha az var, ama yine var. Ben nereden kaçabilirdim? Haftanın beş gününü geçirdiğim müesseseden kaçabilirdim. İstanbul Üniversitesi'ndeki düzensizlik beni rahatsız etti

ve ayrıldım. Bir şey daha söylememe müsaade edin: adamın bir otomobili var; o otomobili nasıl aldığı benim sorunun değil, ama o otomobili nereye bıraktığı benim sorunun. Adam benim kapımın önüne, park yapılmaz işareti olmasına rağmen geliyor arabasını bırakıyor, kitliyor ve gidiyor. Ve ben arabamla çıkamıyorum. Yani adam otomobil terbiyesinden o kadar uzak ki, neyi nereye bırakacağını bilmiyor. Bundan iki sene kadar önce bir gün kapımın önüne bir araba bırakılmış. Gittim klakson çaldım, biri çıktı, allah cezasını versin der gibi yaptı. “Yahu kardeşim buraya araba bırakılır mı?” dedim. “Yaa abi” dedi “ben içeri baktım, burasını *mertuk!* zannettim” dedi. “Evladım” dedim “burası metruk değil. Burada insanlar oturuyor. Ama herhalde senin kafan *mertuk* ” dedim. “Aaabi ne adamsın yaaa!” dedi gülerek ve arabayı çekti ve gitti. Şimdi bu adamın o arabayı buraya bırakması beni rahatsız ediyor çocuklar, anlatabiliyor muyum? Ben ütöpik bir dünyada yaşamıyorum, ama bazı şeylerin de beni çok rahatsız ettiğini söylemem lazım.

Tamam da Güven Ağabey, üniversiteden gittiniz ama evin önüne park eden adamdan kaçamıyorsunuz?

Neden? Daha az olsun diye.

Ama bunun tümünden kaçmanız ya da değiştirmeniz mümkün değil ki.

Şimdi tamam, bundan sonra bunlardan kurtulmak için, benim yapmam gereken şey, İlhan Şevket gibi intihar etmektir. İlhan Şevket’i bilirsiniz değil mi? Türkiye’nin en akıllı adamlarından biriydi. Ve Ziya Somer ile birlikte felsefe okumuş, olağanüstü bir adam. Bu adam yaşamına şöyle son veriyor: Önüne bir tane Redhouse Lugatı açıyor ve diyor ki “hergün bir sayfa çevireceğim, son sayfaya geldiğim gün, yaşam o kadar yaşanmaz bir hale gelmiş olacak ki, yani bugünden itibaren — atıyorum — 473 gün sonra, o gün intihar edeceğim” ve ediyor. Yani burada yapılacak şey, benim, bu değişen ve beni rahatsız eden düzenden kurtulmak için, yaşamıma son vermek... Öyle bir niyetim yok. Anlatabiliyor muyum?

Anlıyoruz da, sizin kabuğunuza çekilmenizle birlikte o intiharın biraz hızlanabileceği de bir gerçek.

Bakın çocuklar bir şey söyleyeyim: Beni mutlu eden bir şey var. İsterseniz bunu bir kompliman olarak kabul edin, isterseniz ne ederseniz edin, ama bunu ciddi olarak söylüyorum: Orada, üniversitede, sizlerin bulunması beni rahat ettiriyor. Ben, Sevinç’in deyimiyle, İstanbul Üniversitesi’nin taşını toprağını seven bir adamdım. Sevinç hep bunu iddia eder. Yani “sen İstanbul Üniversitesi’nden ayrılmamak için profesör olmayı reddettin, sen İstanbul Üniversitesi’nin taşını toprağını seversin”. Evet. Taşını toprağını seviyorum. Benden sonra sizlerin orada oluşu da beni rahatlatıyor, çünkü en azından kafalarına itimat ettiğim, kişiliklerine güvendiğim bir takım insanları orada görmek beni mutlu ediyor.

Peki Güven Ağabey, eskiden Halet Hanım “kaleyi savunmak, onların kapısını kapatmamak” derdi. Sizin şu sıralar üniversitede olmanız, belki bir kaleyi daha savunmak olmaz mıydı? Hiç vakıf üniversitelerinden birine geçmeyi düşünmediniz mi?

Bakın bir şey söyleyim mi? Beni şimdiye kadar hiçbir bir özel üniversite “gel bizde arkeolojiyi kur” diye çağırmadı. Çağırsa da gitmezdim. Çünkü eğer ben bir özel üniversiteye gidecek olursam —kendim için söylüyorum— o gittiğim yeri İstanbul Üniversitesi’nden daha üstün görüyorum anlamına gelir. Anlatabiliyor muyum? Ben görmüyorum.

Hâlâ mı?

Hâlâ. Bakın bir takım toplantılar için Sabancı’ya çağırıldım. Harika bir üniversite, nefis bir yer. Bütün güzelliğini —üstünlüğünü değil güzelliğini—, çağdaşlığını kabul ediyorum. Ama tekrar ediyorum, beni kimse çağırmadı. Çağırsalar da, “gel sen burada arkeoloji kur” deseler de ben gitmem. Arkadaş sana ayda \$5.000 veriyoruz deseler de gitmem. Çünkü bir kere bu iş para işi değil. İkincisi ben oraya gidersem hayran olduğum, çok takdir ettiğim kendi üniversitemden orayı daha üstün görüyorum olur. Ki görmüyorum. Ve tekrar ediyorum, ben bugün de İstanbul Üniversitesi’ni üstün görürüm. Değerlerinin düşmesine rağmen, diğerlerine kıyasla daha üstün görürüm. Ve kendi bölümümün de, bu dekadans içinde, en iyisi olduğunu hala savunuyorum.

Hades’in Ettikleri...

Peki Güven Ağabey, şimdi hoop diye “başka bir odaya geçiyoruz”. Sevinç ablaya ne zaman ve nasıl aşık oldunuz? Hani hep böyle başarılı bir erkeğin arkasında...

Daima vardır. Ona inanırım...

Nasıl oldu yani, ne zaman ilk el ele tutuştunuz filan?

Valla şimdi bakın, yıl 1957...

Bir dakika, görücü değil değil mi?

Görücü! Esasında görücü ama, o zaman Sevinç’in yüzü kapalıydı!. Ben sesini duydum !sesine aşık oldum! Sonra onun yüzünü açtırdım! Sevinçle ’57 yılında tanıştım.

Biz o sıralarda doğduk... Hangi ay, hangi gün?

A aaa aa!

Sahiden en azından hangi ay?

Çocuklar ne bileyim ben!..

Nasıl bir hava?

Sonbahar. Şimdi siz söyleyince aklıma geldi. O partiden sonra onları tramvaya götürdük.

Hangi parti?

Benim Türkan diye bir çocukluk arkadaşım vardı. Şimdi Almanya’da yaşıyor. Türkan, Erenköy Kız Lisesi’ndendir. Hemen yandaki evde oturuyorlardı. Birgün dedi ki “Güven” dedi —atıyorum— “Cumartesi günü bizde parti var. Yalçın’la gelir misiniz?” dedi. Yalçın yine benim bir çocukluk arkadaşım. Biz de gittik.

Siz Robert Kolej’desiniz. Son sınıf.

Son sınıf. Kolejdeyiz, biraz eller üstünde tutuluyoruz sözde. Türkan’ın evindeki partiye gittik. Erenköy Kız Lisesi’nden Sevinç var. Tüm sınıf arkadaşları da orda.

Müthiş, müthiş!...

O zamanki partiler başka türlü olurdu. Bir takım kızlar davetlidir. Bir takım erkekler davetlidir. Ayrı ayrı.

Kızlar kızları mı davet ediyor.

Yok, mesela Türkan diyor ki “bizim evde parti var. Cumartesi günü Ayşe, Fatma, Nejla bize gelsinler”. “Güven” diyor “işte bizde parti var. Sen, Ahmet, Osman, Yalçın filan bizim eve gelin”. Orada, o toplantıda Sevinç' le tanıştım. Sevinç de Türkan’ın sınıf arkadaşı.

Bir dolu kız yani?!..

Evet bir dolu kızla tanıştım. O bir dolu kız içinde Sevinç de var. Ben o zamanlar çok ukalayım. Böyle entellektüel ukala filanım. Bir şey oldu da...

Ne okuyorsunuz Güven Ağabey o sıralarda, hatırlıyor musunuz?

Kant, Erasmus filan. O sırada bir şey konuşuluyor ben de “bunu yapsa yapsa Hades yapar” dedim.

Hades mi?!

Mitolojik Hades canım. Bütün herkes şaşkın şaşkın suratıma baktı. Sevinç döndü, “bunun...” dedi “?”. Hadesi bilen biri. Allah allah! Hadesi bilen biri!

Yani Hades tanıştırdı sizi?

Evet, evet. Yanına gittim, konuşmaya filan başladık. O sırada işte pikaplar var 45’lik plaklar, 33’lük plaklar filan. Ondan sonra Sevinç’le dans ettik, başkalarıyla da dans ettik tabii. Ondan sonra...

Çekingen değilsiniz yani?

Niye çekineyim?

O zaman da dans çok önemliydi tabii?

Gayet tabii. O sıralar Caddebostan’a giderdik dans edelim diye. Caddebostan’da gazino vardı, oraya giderdik. Neyse parti bitti. Sevinç’ler Dereyolu’nda oturuyorlar. Feneryolu’na kadar yürüdük. Sevinç, birkaç kişi daha; Yalçın filan. Sevinçleri tramvaya bindirdik, o zaman tramvay vardı. Onlar aşağı gittiler, biz eve döndük. Ondan sonra Sevinç bana telefon etti. Ben Sevinç’e telefon ettim.

İlk kim etmiştir?

Herhalde ben etmişimdir. Şimdi hatırlamıyorum.

Nasıl bir şeyler oldu mu Güven Ağabey, hani kalp pıt pıt atar ya?

Herhalde olmuştur.

Yo, yo Hades...

Yahu bu kız Hadesi biliyor ya, bu başka bir şey, bunda bir şey var.

Partide sert mi söyledi “ne alakası var bunun Hades’le” diye. Yani o mu etkiledi sizi?

Hayır, yani Hades’i bilmesi etkiledi. Orada sıradan bir insan olmaması beni etkiledi.

Ama o çevre öyle bir çevre değil mi? Biraz entellektüel bir çevre değil mi?

Hepsi o zaman lisenin son sınıfında filandı.

Ama Robert Kolej’lisiniz ya?

Kolejde bile çoğu insana Hades desen, Lades der. Ondan sonra, Sevinç o sene Akademi’ye girdi. Şimdiki Mimar Sinan’a. Ben İstanbul Üniversitesi’ne girdim. Sevinç’le hiç bir zaman aramızdaki ilişkiyi koparmadık. 1960 yılında Sevinç Akademi’yi bitirdi — onlar üç sene okurlardı, biz dört sene okurduk. Sevinç Akademi’yi bitirdiği zaman nişanlandık, 1960’da. 1962’de de, ben fakülteyi bitirdiğim zamanda evlendik. Ondan sonra askere gittim. İşte 40 küsur yıl. — 1957’den beri sayarsam— 46 yıldır tanışıklığımız var. 1962’den beri süren evliliğimiz. Ve ben, bugün geriye baktığımda, başka bir şey de düşünemiyorum.

Hiç arada düşünmediniz mi yani?

Hayır. Yalnız bir şey daha söyleyim: Sevinç, beni bütün yaşamım boyunca desteklemiştir. Yanlış yaptıklarımın eleştirisini de daima yapmıştır.

Yani öyle çata çat, karşı karşıya, “Güven işte bilmem neleri yapma” filan gibi kavga ettiğiniz oldu mu yani?

Kavga etmeden karı koca hayatı düşünebiliyor musunuz?

Burada soruları biz sorarız Güven Ağabey!... Peki son karar?

Bunu çok açık söyleyim. Sevinç'le daima tartışmışızdır; sonunda verilen karar benimse, Sevinç mutlaka desteklemiştir.

Peki ilk zamanlarda her şey güllük gülistanlık, ondan sonra iş rutine giriyor. Bir aşk var mıydı? Ne bileyim sık sık telefonlar filan?

Tabii tabii.

Çılgınlar gibi bir şeyler var mıydı? Hani gizli birtakım şeyler?

Tabii tabii gayet tabii. Allah vermesin babasından ödüm kopardı.

O üç yıl ailelerin koyduğu bir tarih miydi?

Hayır ama biz okulu bitirmeden evlenmeyi düşünmedik hiçbir zaman. Veyahut nişanlanmayı. Sevinç fakülteyi bitirdikten sonra kararı aldık. Ondan sonra beni bekledik. 62'de ben fakülteyi bitirince evlendik.

Peki o üç yıl içerisinde nişanla evlilik arasında, koptuğunuz anlar oldu mu?

O zaman ki gençlik, ne bileyim ben. Sen o adama niye baktın filan... Hatırlamıyorum şimdi, ama ciddi bir fikir ayrılığı yaşadığımızı hatırlamıyorum.

Hierarchie ya da *modus* gibi bir şey...

Sizin hep dilinizde bir Kara Kuvvetleri Komutanlığı vardır. Bu sizin için çok önemli gibi görünüyor. Askeriye içerisinde oldukça mutlu olduğunuz bir dönem var sanki?

Sanki değil, öyle.

Niye?

Bir kere ben otoriteyi seven bir insanım. Askerde de otorite vardır. Ben üniversitede de otoriteyi severim. Ben, Kara Kuvvetleri Komutanı'nın emir subaylığını yaptım. Yani en üst düzeyde bir görevdeydim. Bana albaylar bile iyi davranmak mecburiyetindeydi. Çünkü asteğmenim, bir de bir er var, o da posta. Çay getiren İbrahim. Ondan daha küçüğü yok. Şoförüm, efendi bir çocuktü. Ama albay bana iyi davranırdı çünkü paşayla onun temasını ben sağlıyordum emir subayı olarak. Bu nedenle ben askerliği daima saygıyla ve zevkle hatırlarım.

Eğitim süreci içinde de tam demin dediğiniz otoriter bir tavrınız var. Sizin odaya salavatla girilir. Girildiği an, yanlış bir şey yapıldığında, odadan da kovarsınız. Bu bir öğretim üyesi de olabilir...

Ben öğretim üyelerini Malatya'da arabadan indirdim.

Onu da biliyoruz. Halet Hanım'dı galiba. Yolculuk sırasında hem de. Eski Malatya-Malatya arasında

Hayır, Elazığ-Malatya arasında.

Kazıdan dönüyorsunuz.

Kazıdan dönüyoruz. Genelde ben arabayla yalnız dönerim. Neden hiç adam almam biliyor musunuz? Ben Anadolu'ya çıktığım zaman, bir kaza olursa ve ben ölürsem, o benim sorunumdur. Ama yanımdaki ölürse, yahut yanımdaki yaralanırsa, o da benim sorunumdur. Ben bu vicdan ve sorumluluğu almam. Bu nedenle ben Malatya'ya da, Elazığ'a da daima, arabayı tek başıma kullanarak gitmişimdir. Bu benim ilkemdir, prensibimdir. Kazıdan dönüyoruz. Bayram arifesi falan, tam tarihini hatırlamıyorum. Mehmet'le Halet Hanım “bizi de al” dediler. “almam” dedim “çünkü ben yalnız giderim”. Dediler ki “Elazığ'dan bilet alacaktık, baktık hiçbir yerde otobüs bileti yok. Hiç olmazsa bizi Malatya'ya kadar götür. Malatya'da biz başımızın çaresine bakalım”. Sonradan öğreniyorum ki “biz bir kere arabaya binersek bizi nasıl olsa Malatya'da bırakmaz” demişler, “Ankara'ya kadar getirir bizi”. Malatya'ya kadar gittik. Arabanın arkası silme kazı malzemesi dolu. Ben dikiz aynasından arkayı göremiyorum. Ancak yan aynadan görebiliyorum. Halet Hanım'la Mehmet'i yanıma aldım. Halet Hanım cam kenarına oturdu. Mehmet de ortaya, yola çıktık. Bir süre sonra kesif bir horlama sesi duyulmaya başladı. Halet Hanım uyudu. Bu beni çok rahatsız etti ama neyse. Ama daha da kötüsü bir süre sonra, tak diye bir ses, omuzuma bir kafa düştü! Bu sefer de Mehmet uyumuş. Ama uyumasalar da, yolda birbirimize fıkra da anlatsak, ben yine onları Malatya'da bırakacaktım. Malatya'ya geldik. Vilayetin önünde ben arabayı sağa çektim, “buyurun” dedim.

Biri hocanız, öbürü de meslekdaş?

“Ben sizi Malatya'ya kadar götürecektim”. “sahi mi söylüyorsun?”. “sahi söylüyorum” dedim. Gayet tabii üzüldüler, somurttular, arabadan indiler, eşyalarını aldılar ve otogara gitmişler. Ben 'allaha ısmarladık' dedim, yan kapımı kilitledim, bastım gittim. Otobüse gitmişler, yer yok, Halet Hanım Vali'yi tanıyormuş, Vali'ye gitmişler. Vali kontenjandan bilet bulmuş, oradan İstanbul'a gelmişler. Ben, biliyorsunuz, bir yerde aksiyimdir.

Aksiliği bilemeyeceğiz ama belirli bir disiplininiz var sizin. Mesela bir derse geç geleni almazsınız.

Her zaman söylerim : “Hocam işte iki dakika geç kaldım”. “Oğlum” diyorum “Türk Hava Yolları seni iki dakika bekliyor mu? Beklemiyor. Ben niye bekleyeyim?”.

Peki şöyle arada bir hiç düşünmediniz mi: “Yahu ben çok sıktım galiba bu çocukları...”. Böyle bir şey geçmedi mi aklınızdan hiç? Ya da “ben biraz şu kurallarımı yumuşatayım”?

Geçti geçti. “Ah keşke ben bunları biraz daha sıkı saydım” geçti. Ben bunları yeteri kadar sıkı ettiğimi sanmıyorum, keşke ben bunları biraz daha sıkı saydım da bunlar biraz daha adam olsaydı diye geçti.

Yani “ben biraz daha dengeleri koruyayım” gibi şeyler. Çünkü sizin, bildiğimiz kadarıyla, belli insanlara karşı keskin kutularınız var. Bir yere koyuyorsunuz ve onu oradan oynatmak imkansız.

Hazreti Peygamber gelse o yerinden oynamaz.

O kutudan öbür kutuya geçmenin imkanı yok yani. Taviz vermediğiniz, çok katı olduğunuz konusunda bol eleştiri de var.

Her zaman çok katı olduğumu söylerler, hiç taviz vermediğimi, dediğimin dedik olduğunu hep söylerler. Ama ben de diyorum ki, keşke daha çok yapaydım, hiç olmazsa bazı şeyleri daha iyi öğrenirlerdi.

Peki nerede kalmıştık? Ha, şu keskinlik meselesi. Çok sert bir yaşam değil mi bu? O kadar keskin mi herşey yani?

Evet. İnançlarım, doğru bildiklerim o kadar kategoriktir.

Bazen kendi kendinize “aman ben de ne katıyım yahu” dediğiniz oldu mu?

Oldu oldu.

İşte onu soruyoruz. Burada Sevinç ablanın etkisi var mı?

Sevinç, benim çok katı olduğumu ve herkesi bir disiplin içinde yaşatmakla uğraştığımı söyler. En son örneğinin de bizim köpek olduğunu söyledi. Çünkü ben köpeğe müthiş bir disiplin içinde bakıyorum. “Sen bu köpek uğruna öleceksin” dedi bana geçen gün. Yani ona olan kategorik yaklaşımım için “alt tarafı o bir köpek” dedi. “Saat sekiz yerine, sekizi beş geçe kahvaltısını, yani mamasını yese ne olur?” dedi. Olmaz! Benim için o köpek sekizde yiyecektir. Benim yapım bu. Bir *modus vivendi*’dir, yani bir düşünce tarzıdır bu. Hem de bir *modus operandi*’dir, yaşam tarzı yani. Mesela ben sıcak yatağımdan bilmem kaçta kalkıyorum ki Şeker’in mamasını vereyim. Bunu yarım saat sonra versem ne olur, bir şey olmaz, ama benim *modus vivendi*’m, *modus operandi*’m, bu!

Acaba bu, etrafınıza küçük bir duvar örerek oluşturduğunuz bir korunma mekanizması değil mi?

Hayır. Şeker’le arama duvar örmem.

Şeker’le değil tabii... Sizin bilimsel çalışma sürecinizdeki, akademik sürecinizdeki birçok insanla aranızda bir mesafe var diye düşünüyoruz. Olmayanları biliyoruz, Haluk Bey mesela, çok yakın dostunuz. Burada acaba "aman insanlar üstüme gelmesin de kendi işimi yapayım" tavrı mı var?

Sonuç bu olmuş olabilir ama bu düşünce ile yaptığımı sanmıyorum.

Sizin Şeyh-ül İslam torunluğundan...

Ve de Nazır torunluğundan...

Nazır torunluğundan olabilir mi bu, mesela babanız böyle miydi?

Amcam böyleymiş.

Miş ama...

Böyleymiş değil, böyleydi. Esat Arsebük, Ordinaryus Prof. Esat Arsebük böyleydi.

Yüz yüze geldiniz mi?

Tabii canım.

Birlikte yaşadığınız oldu mu? Gelip gitme anlamında değil.

Aynı evde oturmamak hiçbir zaman.

Peki baba da yok mu?

Babam dünyanın en rahat insanlarından biriydi. En yumuşak insanlarından.

Annede de yok?

Annemde de yok. Ama amcam çok sert, çok kategorik bir adamdı. Bu Ankara Üniversitesi'nde meşhur Prof. Esat Arsebük. Ressam Rasin'in babası yani.

Arkeoloji, markeoloji...

Biz sizi hep ders vermeyi çok seviyorsunuz diye biliyoruz. Özellikle öğrencilerle bir arada olmayı, onlara bir şeyler aktarmayı filan. Arazide çalışmayı sevmiyorsunuz, hatta nefret bile ediyor olabilirsiniz. Bildiğimiz kadarıyla o ortamı sevmiyorsunuz. Peki niye? Arazide çalışmak mı zor geliyor ya da oradaki ortamı mı sevmiyorsunuz, arkeologların davranışları mı size çok hoş gelmiyor, yapaylık var diye mi görüyorsunuz. O mekanizmaları mı sevmiyorsunuz? Ya da orada karşılaşacağınız insanları mı sevmiyorsunuz? Meslektaşların dışında.

Ben her arkeoloğun mutlaka değişmesi gerektiğine inananlardan değilim.

Ne olması?

Değişmesi. Değişmesi gerektiğine inananlardan değilim. Bir takım insanlar değişir, ondan sonra bazı insanlar da onları yorumlar. Yani her arkeoloğun mutlaka yorumcu olması gerekmez. Her arkeoloğun mutlaka değişmesi de gerekmez. Ben birtakım normlarımla yaşayan insanım. Yani ben bir takım lüksleri severim, bir takım konforları severim, bir takım yemekleri severim.

Keyif yani?

Arazide bir buçuk ay boyunca menemenle mercimek ve onun üstüne bulgur pilavı yemek beni mutlu etmez, anlatabiliyor muyum? Sabah beşte kalkmak benim için hiç önemli değil, kalkayım. Bilmem ne yapmak, arazide tozun toprağın içinde kalmak hiç önemli değil. Ama benim çarşafımın 15 gün aynı kalması beni rahatsız eder. Kazıdır, 15 gün kalır, anlatabiliyor muyum? Hani bazı konforlarımdan, alışkanlıklarımdan, yüksek kaprislerimden uzak olduğu için araziye sevmem.

Peki Güven Ağabey bu biraz Prehistoryacılar a ait bir şey değil mi? Yani bizim öğrencilik sıralarımızda neredeyse şöyle bir yaklaşım vardı: “bir arkeolog acı çekmeli”.

O onların problemi. Bahadır Bey’in Vali Bey gelince aşçıya söylediğini bilirsiniz değil mi?

Hayır.

Bahadır Bey Yesemek’te çalışıyor. Akşam yemek saati gelmek üzere. Vali ve eşi Bahadır Bey’e bir sürpriz yapıp ziyaret geliyor. Bahadır Bey ahçıyı çağırıyor. “Remzi efendi buraya gel” diyor. Remzi efendi geliyor. “Vali Bey’le eşi hanımefendi bu akşam yemekte misafirimiz, çorbaya iki tas daha su ilave ediver” diyor! Bu Türkiye’deki arkeologların, arazide kendilerine çizdikleri bir yaşam biçimi. Ben böyle bir yaşam biçimini sevmedim.

Peki hiç tepki gördünüz mü?

Aaa! Tabii!

Peki engelleyici oldu mu?

Engelleyici olmaya çalıştılar, ama olmadı. Mesela Tepecik’te, ben geldikten sonra menü değişti. Onlar üç ay kapuska yemişler -uyduruyorum. Ben kapuskayı bıraktırdım, zeytinyağlı fasulye koydurdum filan. Tabii çok eleştiri aldım. Mesela mahremiyetten, özel’likten hoşlanan bir adamımdır. Kulağı çınlasın, Allah rahmet eylesin, ben Alp (Alpaslan Koyunlu) ile, ve bazen çok ender durumlarda odaya aldığımız bir misafirin dışında, yatakhane de yatmayı sevmezdim. Bakın çocuklar, hayatımda hiç kazısına katılmadım ama bunun tersini yapan arkeologlar da var, mesela Kenan Erim. Kenan Erim Afrodisyas’ta ahçıyı Divan’dan getirmiş. Öyle bir kazı olsa, ben araziye çıkarım. Ama onun için maddi olanaklar lazım tabii. Yarımburgaz’da hatırlarsınız o lokantayla anlaştıktı ve o koşullarda oldukça güzel yemek yedik.

Taskebabı vardı, pilavı vardı.

Ciğeri vardı, meyvesi vardı.

Ayrıca sabah Değirmen Pasthanesi’nden ya da Pelit’ten tuzlu ve tatlılar.

Yahut ta Motta’dan. Ben onu Sütüş’ten de alabilirdim. Sütüş’i hakir gördüğüm için söylemiyorum. Beni yanlış anlamayın ama, Motta’nın daha kaliteli olduğuna inanıyorum. Ben kalite düşkünüyümdür.

Yaklaşımlar...

Güven Ağabey Yarımburgaz dediniz de, orada bir şey söylediniz siz ilk gün. O lafı hep hatırlıyoruz.

Müsaade edin, ne söylediğimi çok iyi hatırlıyorum. Aşağıda laboratuvardaki toplantıyı mı söylüyorsun?

Hayır. Mağarada kazının ilk günü, ağızda, ilk çayı yaparken, “ben bir kazıyı Amerikan şirketi gibi yönetirim”.

Ve bir şey daha ilave ettim: “Burada şirketin başarısı önemlidir, bireyin değil”.

Evet, evet.

Bunu unutma. Yani orada önemli olan Yarımburgaz’ın ne olduğu idi. Güven’in, yahut Oğuz’un, yahut Mihriban’ın, Ahmet’in öne çıkması önemli değildi. Yarımburgaz’ın öne çıkması önemliydi. Sadece bireyin öne çıkması. Ahmet’in Mehmet’in havari olması, peygamber olması önemli değil.

Amerikan şirketlerinde CEO denilen adamlar var ama. *Time*’a filan kapak bile oluyorlar.

Ama mühim olan o şirketin başarısıdır. *Chrysler*’in meşhur başkanı gibi. Mühim olan *Chrysler*’in başarısıdır. Onu başarıya götürebilecek adam zaten onun *president*’ı olur. Benim için de önemli olan Yarımburgaz’ın başarısıydı. O kazının üst düzeyde olmasıdır. İşte o yüzden Yarımburgaz’daki iddiam oydu. Ben oradan kişisel bir şey beklemedim. Bir övünç, bir başarı, bir öne çıkma beklemedim ve çıkmadı da farkındaysanız. Ama bazen bu bana yanlış da geliyor doğrusu.

O zaman dediğinizi çürütüyorsunuz. Demek ki birilerinin öne çıkması lazım bazen.

Galiba lazımmış. Yani ben bugün yine aynı şeyi yapardım. Bugün bir kazı yönetsem yine aynı şeyi yapardım. Ama galiba yaptığım yanlış diye düşünüyorum şimdi. Ama bugün olsa yine aynı şeyi yapardım. Bunu da tekrar edeyim.

Demin “ben ferdi olmayı seven insanım, benim özel, kişisel bir takım tercihlerim, beğenilerim var”. Yani kendi kazınız olduğu zaman bunu yapabiliyorsunuz. Zaten Yarımburgaz da bu, son derece başarılı bir sonuç verdi. Ama diğer katıldığımız kazılarda, siz yönetici olmadığınız için mi acaba kendinizi araziden bu kadar uzak hissettiniz?

Değil. Bak Ufuk (Esin) ile biz yıllarca beraber çalıştık. Ufuk bana her konuda açık çek verdi. Bilimsel konuda, idari konuda, parasal konuda...Kendisine minnettarım. Senin dediğin şu anlamda geçerli değil, benim orada yetkim vardı, fakat o yetkimi ben

kullanmak istemedim. Çünkü o kazının başarısı önemliydi. Ufuk'un da o tarafı takdire şayandır, Ufuk da otoriteyi dağıttı.

Tabii işin bir de yayın cephesi var...

Tabii tabii, dikkat ederseniz bizim yazılarımızın çoğu çift imzalıdır.

Çift imzalıdır, üç imzalıdır. Sahiden Yarımburgaz öncesine bir baktık hiç öyle yüksek lisansını yeni bitirmiş, o kadar genç insanların, bir profesörün yanında adı çıktığı vaki değil. Yarımburgaz'ın böyle bir "ilk" yanı da vardı.

Vallahi onun öyle olmasının doğru olduğuna inanıyordum, bugün de inanıyorum. Yani aradan 15 yıl mı geçti, bugün de aynı şeyin doğru olduğuna inanıyorum evladım.

Güven Ağabey, peki bir daha şu kişisel öne çıkma sorununa dönersek.

Demin de dediğim gibi, benim tek amacım, o müessesenin başarıya ulaşmasıdır. Yani ben kendi arzumla emekli olmayıp, Prehistorya Anabilim Dalı başkanı olsaydım yine o müessesenin başarısı için uğraşırdım. Orasının üst düzeye gelmesi için çabalardım. Yani benim demek istediğim, benim başkanlığımın bana, Güven Arsebük'e şöhret getirmesi bence doğru değil. Prehistorya Anabilim Dalı'nın daha üst düzeye gelmesi benim için önemli. Benim düşünce tarzım bu.

Yine Yarımburgaz Dertleşmeleri...

Şimdi hoppala zeybek ama, soru şu: Niye devam etmedi Yarımburgaz?

Bitti yavrum orası.

Bitti demek yani yapılabilecek arkeolojik bir çalışma kalmadı mı orada?

Bunun çeşitli cepheleri var. Bunların bir tanesi mâli cephe.

Sizin tek kazınızdı o. Başkanlığını yaptığınız tek kazıydı.

Bunun bir mâli cephesi var, o mâli cepheyi de Clark Howell, *National Geographic*'ten ayarladı. Parayı Clark getirdi. Benim orada bulduğum para çorbada tuzdu. National Geographic, üç yıldan fazla para vermiyor, vermedi. Biz de kazıyı baştan ona göre ayarlamıştık. Üç yıl sonunda barut bitince zaten savaş bitti.

Başka bir cephesi yok mu?

Yarımburgaz'da bundan sonra bilimsel anlamda yapılacak bir şey olmadığına inandım, inanıyorum. Hâlâ da aynı kanıdayım. Yani burada yine değinsek, bulduklarımızın sayısı fazlalaşacaktır. 147 tane satır bulduksa, bu 198'e çıkacaktır. Anlatabiliyor muyum ne demek istediğimi?

Yarımburgaz’da sizi rahatsız eden, şu anki durumda sizi rahatsız eden bir şey yok mu?

Yok!

Biz kazıyı bitirdikten sonraki gelişmeler, şu anki durum, bizim içimize bir türlü sinmiyor. Yani diyeceksiniz ki “biz demirkapıyı taktık, gerekli yerlerle koruma adına yazışmalar da yaptık, sonuç gelmedi”. Bizim orada, o mağarayı, korumacı birine devretmemiz gerekiyordu gibi bir his var içimizde.

Dediğinizi çok iyi anlıyorum, fakat yargılarınıza katılmıyorum. Biz Yarımburgaz için ne gerekiyorsa yaptık ve bundan da sizin düşünceniz hilafına, en ufak bir sorumluluk da hissetmiyorum.

Ama bir şeyler daha yapmamız gerekmiyor muydu?

Yapamazdık, yani olanaklar müsait değildi. Olanaklar müsait olmadıktan sonra da yapacak bir şey yok. Kimse birşey yapamazdı, hiçbir şey. Size çok samimi söylüyorum, o konuda en ufak bir vicdani sorumluluk hissetmiyorum. Bizim oradaki amacımız, o günkü koşullar içinde, en bilimsel, en üst düzeyde kazı yapmaktı ve hatırlar mısınız, Türkiye’de ilk defa bilgisayar o kazıda kullanıldı ve bilgisayarla yapılan sayısal grafikleri ve birçok şeyi ben konferanslarda sundum. Bu önemlidir. O kazıda, A tabakasıyla B tabakası birbirine karışmadan kazıldıysa, bunda birinin, eğer satırlar ile bilmem neler karışmadıysa bunda da bir başka birinin katkısı vardır. Yani o kazıda herkes bence çok büyük özveride bulundu. Benim de Amerikan şirketi dediğim buydu zaten. Kazıda çalışan herkes isimsiz kahramanlar olarak Yarımburgaz’ı yüceltti. Almanların bir lafı vardır “son iyiye, sonuç da iyidir”. Bizim son’umuzda iyiydi sonuc’umuz da. Bu nedenle ben Yarımburgaz’la daima onur duymuşumdur. Ekibimle onur duymuşumdur. Sonuçlarıyla onur duymuşumdur. Bundan daha fazlasını yapamazdık. Yarımburgaz’ı da biz tam tavında bıraktık. Onun için ben bu konuda size katılmıyorum, çünkü bundan daha fazla yapabileceğimiz bir şey olmadığına inanıyorum. O gün de inanıyordum, bugün de inanıyorum. Ve ben o kazının, o dönem için, Paleolitik için, Türkiye’nin en kaliteli kazısı olduğuna da inanıyorum. Şimdi yani herşeyi nalıncı keseri gibi kendimize yontmayalım, o ekip bu sonucu getirdi bence, bu çok büyük bir başarıydı.

Sendromun Adı...

Güven Ağabey “Alman Mükemmeliyetçiliği Sendromu” var mı sizde?

Alman olup olmadığını bilmiyorum ama mükemmeliyetçilik sendromu var. Bu Sevinç’in iddiası: “Siz, Halet Hanım’la birlikte, her şeyin en mükemmeliğini yapmak istediğiniz için, bazı şeyleri yapamazsınız” derdi, “bazı şeyleri sonuçlandıramazsınız”. Türkçe’de bir laf vardır biliyorsunuz, “mükemmel iynin düşmanıdır”. Ama ben ne yapabildimse, bunu iyi yapmaya çalıştım sanıyorum. Makalelerimi okuyun, bunların çoğu iyi makalelerdir, gerçekten iyi makalelerdir. Türkiye’de pek söylenmeyen şeyleri söyleyen makalelerdir. Ama Halet Hanım benden daha fazla mükemmeliyetçidir.

Bu mükemmeliyetçilik, sizin hayatınızda da, belki bir takım şeylere daha atak yaklaşmanıza engel oldu mu?

Olmuş olabilir.

Yani bundan sıkıntı duyduğunuz oldu mu? Bilimsel süreç içerisinde “şu olmasaydı da ben şöyle bir yayın yapsaydım” gibi?

Hayır. Ama keşke bazı şeyleri daha iyi yapabilseydim diye düşünmüştüm.

Daha iyi yapabilmek?

Evet daha iyi yapabilmek.

Biraz da kötü olsun, ama iş çıksın diye düşündüğünüz olmadı mı? Kalite bu kadar mı üstte?

Evet, bence evet.

Amerika'da master yaptınız ve orada Sosyal Antropoloji okudunuz. İnsan'ın daha ön plana çıktığı bir eğitim aldınız. Ondan sonra gelip burada, doktora tezinizde, çanak çömlekle uğraştınız. Bu sizde bir sıkıntı, çelişkili bir durum yarattı mı? Yani “keşke başka bir şey yapsaydım” dediniz mi?

Başka bir şey yapamazdım.

Zorlandınız mı?

Zorlandım, çok zorlandım. Başka bir şey yapamazdım, çünkü burada benim başka bir konuda doktora yapmama olanak yoktu.

Size önerildi mi, yoksa siz mi seçtiniz?

Hayır, bunu Ufuk önerdi.

Peki karşı çıkmadınız mı?

Karşı çıkmadım, çünkü çıksaydım “hayır onu değil de bunu yapmak istiyorum” demem gerekirdi. Bunu yapmak istiyorum denecek dönem değildi. Yani benim Amerika'da aldığım eğitimi burada uygulamamın olasılığı yoktu. O zaman insanı ön plana çıkarma olanağı yok. K. Bittel'in anı kitabında yazdığım Tülintepe yazısına dikkat ederseniz, benim Amerika'daki yargılarımın Türkiye'de kağıda dökülüştür o.

Mükemmel bir yazıdır o. İnanın bu böyle. Kısa, derli toplu ve yaklaşım açısından müthiş güzel bir makaledir o.

Onun için ben koyu yüzlü açıklıları yapmak durumundaydım. Enteresan bir şey oldu önceki gün. Önder'in konferansı var. Önder (Bilgi) bir teori attı ortaya: “Hititler

Anadolu'nun doğal halkıdır" diye. Yani "Hititler dışarıdan gelmemiştir. Anadolu'nun halkıdır".

Yani kuzeyden gelmemişler?

Gelmemişler. "Anadolu halkıdır" dedi. Bu arada, buna örnek olarak, Karaz malzemesini gösterdi. "Aramızda bu konunun uzmanı var" dedi. "Kendisine bu soruyu tevcih ediyorum" dedi. Ben kime gidecek soru diye bakıyorum. "Güven Hoca ne dersiniz bu Karaz konusunda?". Dur bakim Karaz kimdir, nedir, ne zaman yapılmıştır, nerde yapılmıştır? Ben Karaz konusunda doçentlik tezi yaptığımı neredeyse unutmuşum.

"Publish or perish..."

Peki Güven Ağabey şu yayın meselesine bir girsek. "*Publish or perish*" sorunu. Özellikle prehistorya camiası arasında böyle bir durum yok mu? Kazı sayısı ile yayın sayısı pek de orantılı gitmiyor.

Bakın, "*Publish or perish*", Amerika'da *tenure* almak için kullanılan bir sistemdir. *Tenure* almak da asaleten kadroya geçmektir. Sen bir fakültede doçent olursun, ama *tenure* alamazsan seni oradan atabilirler. Bir yerde profesör olursun, ama *tenure*'ün yoksa seni oradan iki sene sonra atabilirler. *Tenure*'ün varsa, atılman için ancak çok özel nedenler olması lazım. Cinsel taciz, hırsızlık, adam öldürme yahutta —adını çıkaramayacağım çok ünlü biridir, çok iyi bir fiziki antropologdur— onun yaptığı gibi laboratuvarında esrar üretmekle olur. Kitapları var bende adamın; tamam hatırladım, B. Janusch.

Ama sadece kıdem almak, sağlama bağlamak için midir bu yayın işi?

Amerika'da *tenure* almak içindir yayın yapmak. Türkiye'de ancak YÖK ile başladı, ondan önce Türkiye'de mutlaka yayın yapmak zorunluluğu yoktu. YÖK'le yayın olayı başladı. Gayet rahatlıkla söyleyebilirim, keşke Ufuk Tepecik'i, Tülintepe'yi, Değirmen-tepe'yi şimdiye kadar yayınlamış olsaydı. Ufuk'tan başka kimsenin onları yayınlayabileceğini sanmıyorum. Biz Yarım-burgaz'da yayını-mızı, yani "hamamın namusunu" kurtardığımız kanaatindeyim. "Güven Ağabey, Yarım-burgaz yayını hakkında ne düşünüyorsun" diye sorarsanız, keşke bazılarını daha iyi yapabilseydim diye düşünüyorum, ama az diye düşünmüyorum.

Mesela tıp camiası, durmaksızın yayın yapıyor. Yok "Altbağırsağın Üç Santim Yanındaki Karsinomların Üzerindeki İyi Huylu Tümörler" filan gibi. Dünya'da da böyle, Türkiye'de de... Fen bilimciler keza, ama arkeolojide bir tık nefeslik/sıkıntı olduğunu görüyoruz. Yani yapılan işin hesabını hala veremediler diye düşünüyoruz.

Aynı kanıda değilim.

Verdiler mi diyorsunuz? En azından "hamamın namusunu" mu kurtardılar?

“Hamamın namusunu” kurtardık. Bence hepimiz “hamamın namusunu” kurtardık diyorum.

Peki Güven Ağabey, çok kopuk değil mi toplumdan bizim arkeologlar, kamu ile ilişkileri açısından.

Lüzumlu lafları popülarize etmenin o kadar da doğru bir şey olduğuna inanmıyorum. Alt Paleolitik’teki el baltasını Musa efendi bilse ne olur, bilmese ne olur. Yani bunun, o kadar fazla herkese ortak bir şey olduğuna inanmıyorum ben.

Alt Paleolitik’teki el baltasını Musa efendi bilmeyebilir, onu siz bileceksiniz. Ama sonuçta, bizim de, bu işi niye yaptığımız, niye ömrümüzü bu kadar bu işe vakfettiğimizi de, bir şekilde kamuya açıklamamız lazım gibi geliyor bize.

Ben niye vakfettiğimi söyleyim mi? Hoşlandığım için yaptım. Ben bu konuda bir görev görmedim ve görmüyorum da.

Görmüş olmdığınıza inanmak biraz güç, çünkü bu konuda gayet iyi öğrenciler yetiştirdiniz, mesleği gelecek kuşaklara aktardınız?

Hoşuma gittiği için yaptım.

Ama sonuca bakalım, yani siz tamam o amaçla yaptınız ama, yetiştirdiğiniz adam gibi adamlar var.

Çok! Bundan da onur duyuyorum.

Bize bu bir tür mütevazilik gibi geliyor. Bizce burada da bir misyon var, sizin içinizde, söylemek istemediğiniz.

Sanmıyorum çocuklar.

Ciddi misyon olduğunu sanıyoruz. Disiplin meselesi öyle kolay kolay göze alınır bir şey değil. Siz şimşek de çektiniz hayatınız boyunca. Meslektaşlarımızdan da çektiniz. Göze alınır bir şey değil bu.

Ben size bir şey söyleyim mi? O bana şimşek atanları adam yerine koymazsan, o kadar rahat oluyor ki bu iş.

Tamam Güven Ağabey, tüm bu sohbetin satır araları bile bizim için yeterli...

Ayrılış...

Siz emekli olduktan sonra, size bir armağan kitap hazırlama çabalarımız, o zamandan bu zamana, fiili olsun, düşünsel olsun, yine hep birarada olduğumuzu, yine paylaşacak çok şeyimiz olduğunu gösterdi. Çok gariptir ki bazen bu duygu, bizde bir inanç haline bile dönüştü. Hani sorulur ya bazen “uğurlu sayınız hangisi?” diye. Bizce

109...109, hep küçük bir cemaatin mekanı oldu bize. Soluk aldığımız, güç aldığımız, feyz aldığımız bir mekan...

İnsan evrimi derslerinde sizden öğrendiğimiz, ‘insan’ ı insan yapan *Homo habilis*, *Homo faber*, *Homo symbolicus*, *Homo sapiens sapiens* gibi özelliklere, varlığınızla kazandırdığınız *Homo amatus* özelliği, bizlere olduğu kadar, insan evrimine de yaptığınız en büyük katkıydı bizce... Kusura kalmazsanız biz böyle düşünüyoruz ve...

...sizi çok seviyoruz...

Mihriban - Oğuz - Ahmet
Mayıs 2003
İstanbul

Bu armağan kitap (*Homo amatus*), yazılarıyla katılan öğrencileri, meslekdaşları; Edibe Uzunoğlu ve Wulf Schirmer başta olmak üzere rahatsızlıkları ya da olanaksızlıkları nedeniyle kitabın yayını geciktirmemek nezaketiyle katılamayacaklarını büyük bir üzüntü içinde bildirenler; derleyenler; yayıncılar olmak üzere, hepimizden.

Güven Arsebük’ün çok önemsedığı, bizlere aktardığı ve kendisinin de her durumda uyguladığı ortak çalışma, ekip çalışması anlayışı içinde gerçekleşen süreçte tüm katılanlara bu anlamda teşekkürlerimiz sonsuzdur.

Kitabın isminin Latince çevirisi için bilgisine başvurduğumuz Erendiz Özbayoğlu; ‘Güven Arsebük titizliği’ni yakından bilen ve tanıyan biri olarak son derece dikkat ve sabırla kitabın sayfa düzenini yapan Hülya Tokmak; doktora tezi yazım aşamasında olmasına rağmen kimi İngilizce yazıların redaksiyonunu üstlenmeyi kabul eden Marion Cutting, teşekkür borçlu olduklarımız. Herkese en içten teşekkürlerimizi sunuyoruz.